

България е абсурдът, който обичам

Разговор с Давид Бернщайн – лектор по чешки език в Софийския университет за работата му със студентите и за нелеките проблеми, с които се срещат преводачите на българска художествена литература.

Давид Бернщайн

Вие сте до известна степен родово свързан с България. Какъв е Вашият произход?

Дядо ми Барух беше български еврейин. Той се е родил в днес вече несъществуващия квартал Юч Бунар в центъра на София. По време на Втората световна война е воювал против фашизма като партизанин в село Розовец – между Казанлък и Пловдив. Прекарал е две зими в една землянка в планината, след което е участвал заедно с руските военни сили в Освобождението на Македония. След войната е заминал да учи в Чехия, въпреки че не е знаел и дума на чешки език. След първия семестър обучение в Техническия университет в Прага установил, че няма да успее да вземе нито един изпит, тъй като не владее чешки език на такова ниво, че да може да разбира добре своите преподаватели и решава да се върне отново в България. Междувременно обаче се запознава с една студентка по медицина, която го разубеждава (когато човек започне веднъж нещо е добре да го довърши, а не да се отказва), научава го на чешки език и му помага да вземе изпитите. Той се оженва за нея и остава в Чехия.

Защо дядо Ви е избрал да учи висше образование точно в Чехия?

Още по време на обучението си в гимназията в София, преди войната, дядо ми е знаел, че иска да следва в Университет. След войната и опита с фашизма и холокоста, който тя носи, цялото му семейство (майка, баща, баба, сестра и брат) решават да емигрират в Израел. Искали са да започнат нов живот, да забравят за страданията, които войната е причинила на всички евреи и да заживеят някъде, където няма да се страхуват за живота си поради еврейския си произход.

Дядо ми научава, че ще приемат студенти в някои университети без приемни изпити (тъй като по време на протектората университетите са били затворени и в продължение на няколко години са липсвали абсолвенти на някои професии, което трябвало бързо да се промени). Решил, че ще опита късмета си в Чехия и след завършването ще се върне отново в Израел. В началото на 50-те години обаче тогавашната социалистическа държава Чехословакия прекъснала дипломатическите си отношения с „империалистичния“

Израел и дядо не е могъл да се върне при семейството си. Подавал молба за виза всяка година, но успял да се върне едва през 60-те години, когато границите станали по-свободни. Когато дядо прилетял до Тел Авив, намерил дома на родителите си и влязъл вътре, където зад масата стояла сестра му. Тя го погледнала и извикала към майка си в кухнята: „Мамо, ела да видиш, някакъв човек те търси!“ Дядо се разплакал, защото дори родната му сестра не могла да го познае.

Какво Ви дава работата като лектор в Софийския университет „Св. Климент Охридски“? Има ли интерес от страна на българските студенти към бохемистиката?

Интересът към чешкия език от страна на студентите по бохемистика в Софийския университет е изключително голям и вероятно това е в резултат на стабилните културни и политически взаимоотношения между Чехия и България, идеята за Прага като най-красивия град в Средна Европа или обичаната от всички българи чешка бира. С това в никакъв случай не искам да кажа, че студентите учат чешки език само заради чешката бира. Българите имат по принцип положително отношение към чехите, към тяхната култура и традиции. За тях Чехия е една красива държава, чийто език има смисъл да научат. Определено оказва влияние и фактът, че редица българи са учили в Чехия и си спомнят с носталгия за това време (въсъщност кой ли не би си спомнял с носталгия за времето на студенството си). Те, след като се приберат в родината си, разказват за това на децата си и по този начин им повлияват при избора им да следват специалност бохемистика.

За мен лично работата в Софийския университет като чешки лектор е много приносна и приятна, защото съм в постоянен контакт с млади хора, което ми действа освежаващо и инспиративно.

Вие сте и литературовед. Защо избрахте да преподавате чешки език?

В един момент от своята професионална кариера установих, че литературата е за мен толкова сакрална територия, че дори нямам желание да разкривам тайните ѝ чрез определени научни методи. Затова се ориентирах към езикознанието, с което обаче се занимавах активно още като литературовед и подсъзнателно винаги нещо ме подтикваше към това. Тайните на езика бяха за мен толкова примамливи за разкриване, колкото и тези на литературата. Решението ми беше просто логично развитие на един вече дълго течащ процес.

Вие сте преводач на художествена литература. Кои български автори сте превели на чешки език и защо?

Преведох романа „Адриана“ на Теодора Димова, който обаче за съжаление още не е издаден (само една част излезе в сборника „Лабиринт Ревю“), защото чешките издателства нямат интерес към него, а българските институции в Чехия също не правят нищо, за да провокират този интерес. Мисля обаче, че чешкият читател би следвало да прочете тази книга, защото тя има изключително интересен сюжет. Събитията са много добре представени в един постмодерен контекст и са разказани по начин, подобен на „Роман без заглавие“ от Димитър Димов, към който не по-малко талантливата му дъщеря подсъзнателно прави препратки.

Преведох също така и романа „Мисия Лондон“ на Алек Попов, който излезе в издателство „Дибук“ и който освен огромния успех в България, получи и сравнително добри отзиви в Чехия. Успешна бе и филмовата българо-британска съвместна продукция. Избрах този роман, защото имам чувството, че българската реалност на Запад има много общи точки с чешката и също така, защото ми е близък интелigentният и ненат-

раплив хумор и стил на разказване на Алек Попов.

Има ли според Вас интерес от страна на чешките издатели и читатели към българската литература?

За много голям интерес определено не става дума. Българската литература се ползва, поради неизвестни за мен причини, с незаслужено лошо име у чешките издатели, което, въпреки усилията на някои хора, не може да бъде променено. Може би за това е виновна и известна консервативност или леност у чешките издатели и читатели. А може би вината е на недостатъчно активната дейност на пропаганда на българските културни институции в България или просто липсва някакъв наистина „голям автор“, който да разруши завинаги този предразсъдък. Може би има и други причини. Но аз по-скоро споделям свои лични усещания, които обаче не мога да подкрепя с позадълбочени и конкретни примери.

Поезия ли предпочитате да превеждате или проза?

Превеждам само проза. Опитвах да превеждам поезия още по време на следването си – руска филология в Прага, и още тогава установих, че нямам необходимите качества за това, въпреки че съм голям почитател на поезията. Може би ми липсва търпеливост или поезия в душата.

Кои автори бихте искал да преведете на чешки език?

Бих искал да превода някои от съвременните български автори. Този процес обаче е зависим и от чешките издателства, от книжния пазар и от читателите. Авторите, с които би следвало да се запознае чешката публика, са много – Георги Господинов, Милен Русков, Теодора Димова, Митко Новков и др.

Занимавате ли се с писане или само превеждате?

По време на тийнейджърските си години, като всеки млад човек, пишех приказки и стихове. Когато обаче проникнах в тайнствата на литературната теория и критика, осъзнах, че това не е за мен, и ги изоставих. Както е казал Ян Верих, човек трябва да бъде това, което е, а не това, което не е. Затова се занимавам само с превод и не се бъркам в писателската професия.

Вие сте русист. Превеждате ли и руска литература?

Не. Аз обикнах по-скоро южнославянската книжовност – веднага след като научих български език се запознах с българската литература. Затова започнах да превеждам преди всичко от български език. За превода на българска художествена литература се чувствам по-подготвен, защото живея в България и имам всекидневен контакт с българския език и литература.

Какви са плановете Ви? В България ли искате да останете или да се върнете отново в Чехия?

Честно казано не съм мислил сериозно върху въпроса за това колко дълго още смятам да остана в България. Със сигурност обаче знам, че един ден искам да се върна в Чехия, защото е моята родна държава, израстнал съм в нея и чувствам, че ѝ принадлежа. Но обичам България; и тук може да се живее добре и затова в никакъв случай не бързам прекалено много да я напусна.

Бихте ли определили България и Чехия с метафора?

България е: абсурдът, който обичам. Чехия: Златната Среда.

Д-р Димана Иванова

ДАВИД БЕРНЩАЙН

е роден на 8.09.1980 година в Прага. През 2007 г. завършва бакалавърска степен по руска филология във Философския факултет на Карловия университет в Прага. В периода на 2002–2006 г. следва Чешки език и литература и Социални науки към същия факултет. Завършва с докторат. Работи като асистент по културата в кино „Аеро“ в Прага (2002–2006), учител е по чешки език в гимназия проф. Ян Паточка в Прага (2007), лектор е по чешки в Софийския университет „Свети Климент Охридски“ (от 2008). Преводач на българска художествена литература.